

**Flygtningenævnets baggrundsmateriale**

|                                    |                                            |
|------------------------------------|--------------------------------------------|
| <b>Bilagsnr.:</b>                  | <b>207</b>                                 |
| Land:                              | Rusland                                    |
| Kilde:                             | Landinfo                                   |
| Titel:                             | Temanotat. Tsjetsjenia: Kvinnens situation |
| Udgivet:                           | 30. november 2009                          |
| Optaget på<br>baggrundsmaterialet: | 25. februar 2010                           |

Temanotat

## **Tsjetsjenia: Kvinners situasjon**



Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Arbeids- og inkluderingsdepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

Opplysningene som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som rapportene omhandler.

© Landinfo 2009

**Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.**

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

**Landinfo**  
**Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon**

Storgaten 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

Fax: 23 30 90 00

E-post: [mail@landinfo.no](mailto:mail@landinfo.no)

[www.landinfo.no](http://www.landinfo.no)

Temanotat **Tsjetsjenia: Kvinners situasjon**

## **SUMMARY**

The islamification in Chechnya during the regime of President Ramzan Kadyrov seems to have changed the position of Chechen women to a more difficult situation. The two Chechen wars have influenced the family-pattern and made women more vulnerable. Very few women seek protection from the authorities after being victims of violence. The authorities do not give women the protection they need.

## **SAMMENDRAG**

Islamiseringen i Tsjetsjenia under president Ramzan Kadyrovs styre synes å ha endret tsjetsjenske kvinners situasjon til det verre. Krigene i Tsjetsjenia har også påvirket familiestrukturene og gjort kvinnes situasjon mer sårbar. Svært få kvinner oppsøker myndighetene når de utsettes for overgrep og myndighetene er heller ikke i en slik posisjon at de vil gi kvinnene den beskyttelsen de trenger.

## INNHold

|                                                               |           |
|---------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>1. Innledning .....</b>                                    | <b>5</b>  |
| <b>2. Kort om russisk lov, adat og sharia-lovgivning.....</b> | <b>5</b>  |
| <b>3. Islamisering av samfunnet.....</b>                      | <b>6</b>  |
| <b>4. Enslige kvinners posisjon i samfunnet .....</b>         | <b>7</b>  |
| <b>5. Vold i hjemmet og mulighet for bistand .....</b>        | <b>9</b>  |
| 5.1 Voldtekt .....                                            | 10        |
| <b>6. Giftemål og skilsmisse.....</b>                         | <b>11</b> |
| 6.1 Aldersgrense .....                                        | 11        |
| 6.2 Registrert ekteskap .....                                 | 11        |
| 6.3 Muslimske ekteskap .....                                  | 11        |
| 6.4 Brudrov .....                                             | 12        |
| 6.5 Tvangsekteskap .....                                      | 13        |
| 6.6 Anmeldelser av brudrov og tvangsekteskap .....            | 13        |
| 6.7 Skilsmisse .....                                          | 13        |
| <b>7. Barnefordeling etter skilsmisse/død .....</b>           | <b>14</b> |
| <b>8. Referanser .....</b>                                    | <b>15</b> |

## 1. INNLEDNING

Dette temanotatet baserer seg på informasjon innhentet på tidligere tjenestereiser til Russland, informasjon innhentet fra åpne skriftlige kilder og informasjon innhentet pr. e-post fra kilder i Moskva og Nord-Kaukasus. Notatet baserer seg også på informasjon innhentet under tjenestereise til Nord-Kaukasus, herunder Nord-Ossetia, Ingusjetia og Tsjetsjenia, i tillegg til Moskva, i perioden 30. mai – 10. juni 2009. Landinfo møtte med en rekke internasjonale og lokale aktører i området. Kvinners situasjon i Tsjetsjenia under Kadyrovs regime var et av de temaene som ble tatt opp med aktuelle samtalepartnere.

Notatet tar for seg dagens situasjon i Tsjetsjenia og hvordan kvinners situasjon har utviklet seg under president Ramzan Kadyrovs regime. Det er en gjengs oppfatning at kvinners situasjon i Tsjetsjenia har endret seg i negativ retning. Notatet forsøker å gi svar både på hvorvidt dette virkelig har skjedd, og i så fall hvordan dette gir seg utslag for den enkelte kvinne.

Notatet tar videre for seg kvinners mulighet til å kontakte myndighetene ved overgrep og hvorvidt kvinnerelaterte saker får gjennomslag i rettsapparatet.

Videre går notatet inn på lokal sedvanerett (adat) for giftemål og barnefordeling.

Notatet tar for seg forholdene i Tsjetsjenia, men mange av de forholdene som beskrives er også gjeldende for Ingusjetia. Dette gjelder særlig kapitlet om kvinnes mulighet til å få beskyttelse, og også kapitlene om giftemål og barnefordeling.

## 2. KORT OM RUSSISK LOV, ADAT OG SHARIA-LOVGIVNING

De føderale lovene gjelder også for Tsjetsjenia. De føderale lovene tillater ingen former for selvjustis, men samtidig har myndighetene stadig oppfordret til bruk av ulike former for mekling. Det kan være egne meklingskommisjoner, for eksempel i form av representanter for en nøytral teip. Meklerne kan også være såkalte eldreråd og religiøse ledere.

Adat er en type sedvanerett. Det er uskrevene regler for rett og galt, ønskelig og ikke-ønskelig adferd. Det finnes slike regler for nær sagt enhver sosial sammenheng i Tsjetsjenia. Adat regulerer forholdet mellom grupper. Gjennom århundrer har disse hverdagsreglene blitt overført fra generasjon til generasjon (Landinfo 2008).

Den islamske loven sharia spiller også en vesentlig rolle i det tsjetsjenske samfunnet. Flertallet av tsjetsjenerne er muslimer, og tilhører *sunni*-islam. De fleste er igjen tilknyttet ulike sufi-ordener, som praktiserer muslimsk mystisisme (intervju med Malashenko, juni 2009)

Det er strid om hvem som skal ha forrang av de tre. De føderale lovene har forrang formelt sett, men i realiteten kan adat være vel så viktig i Tsjetsjenia. Når det gjelder forholdet mellom adat og sharia, skriver Aleksandr Khalmukhamedov (2000):

*Chechen society is patriarchal and traditional; the norms of the common law (Adat) coexist with the adopted Islamic norms of the Shariah. Together they form the backbone of society.*

Lynn Berry (2009) skriver at Ramzan Kadyrov driver en kampanje for å innføre islamistiske verdier og styrke de tradisjonelle normene i et muslimsk Tsjetsjenia. Videre skriver Berry at han skaper et enevelde der russisk lov ikke lenger gjelder. En NGO i Groznyj, som jobber med beskyttelse av kvinners rettigheter gjennom psykologisk og juridisk rådgivning, opplyser at etter Sovjetunionens fall har rettssystemet og rettsstaten i Tsjetsjenia reversert. Kvinnene er de første som påvirkes av dette. I Tsjetsjenia i dag er det ikke entydig hva som er mest dominerende; sharia, russisk lov eller adat. Organisasjonen opplyser at russisk lov er det eneste som kan beskytte kvinnene (intervju, juni 2009).

### **3. ISLAMISERING AV SAMFUNNET**

Flere av de kildene som ble intervjuet under Landinfos tjenestereise i juni 2009, legger vekt på at det har foregått en islamisering av det tsjetsjenske samfunnet etter at Ramzan Kadyrov kom til makten i 2007. Samtidig vises det til at denne islamiseringen går ut over kvinnene, og at den innebærer at kvinnene i Tsjetsjenia har mistet den friheten de tidligere hadde (intervjuer i Moskva og Nord-Kaukasus, juni 2009).

Som et eksempel på hvordan Ramzan Kadyrov er med på å undertrykke kvinnene i samfunnet, henviser flere av kildene til en hendelse som fant sted i november 2008. Den 26. november 2008 ble seks kvinner funnet skutt og drept utenfor Groznyj og tre dager senere ble en syvende kvinne funnet drept. President Kadyrov gikk først ut og fordømte drapene, mens han i mars i år gikk ut og proklamerte at disse kvinnene hadde dårlig moral og at de rettmessig ble drept av sine mannlige slektninger. Videre uttalte han at kvinnene planla å reise utenlands og jobbe som prostituerte, men at slektningene deres avslørte planene og tok livet av kvinnene. Kadyrov viste til familiens ære da han proklamerte at de rettmessig var blitt drept (intervjuer i Moskva og Nord-Kaukasus, juni 2009; Bakken 2009)

Human Rights Watch (HRW) viser til at polygami er blitt sosialt akseptert ved at Ramzan Kadyrov oppfordrer den tsjetsjenske befolkningen til å praktisere polygami. Det er langt færre menn enn kvinner i befolkningen, og Kadyrov hevder at polygami løser dette problemet. Ifølge Kadyrov kan menn ha opptil fire ektefeller. Ifølge HRW praktiseres polygami i byene, så vel som på landsbygda. De som har posisjonen "second wife" er ifølge HRW i en svært sårbar situasjon. Blir de kastet ut av ekteskapet og mister sin "second wife-status", står de totalt uten rettigheter. De har ingen rettigheter ved eiendomsfordeling og blir ofte stående på bar bakke (telefonintervju, februar 2009).

En representant for en internasjonal humanitær organisasjon i Vladikavkaz opplyser at Kadyrov lager sine egne regler og regulerer det tsjetsjenske samfunnet ved å innføre tradisjonelle islamske verdier som ikke har vært praktisert i Tsjetsjenia på svært mange år. Disse verdiene har stor innvirkning på kvinnes situasjon.

Representanten uttaler videre at salafismen gjør sitt inntog i samfunnet og utfører den tradisjonelle sufi-retningen (intervju i Vladikavkaz, juni 2009)<sup>1</sup>

Både representanten for ovennevnte organisasjon i Vladikavkaz og representanten for en internasjonal organisasjon i Nord-Kaukasus opplyser at det har blitt middelalderstilstander i Tsjetsjenia og at det er ingen tradisjon for at tsjetsjenske kvinner skal ha det på denne måten. Det er både unaturlig og fremmed for unge tsjetsjenske kvinner å forholde seg til den islamiseringen som har skjedd, ifølge disse representantene. Kildene viser til at tsjetsjenske kvinner på mange måter pleide å være som europeiske kvinner. Religionen har satt dem tilbake og gjort dem underlegne mennene. Dette er noe som har skjedd i senere tid (intervjuer, juni 2009).

Representanten for den internasjonale organisasjonen i Nord-Kaukasus viser videre til et eksempel som illustrerer at kvinnene i Tsjetsjenia holdes nede. Et utdanningsstipend iberegnet et studieopphold i England og Frankrike skulle gis til 60 studenter ved universitetet i Groznyj. Av de 60 ble det kun trukket ut kun to kvinner. Dette viser at samfunnsutviklingen går tilbake, ifølge kilden. Kilden viser videre til de nye reglene på universitetene i Groznyj om atskoleuniformen igjen innføres og at en kvinnes hår ikke skal synes. Representanten opplyser at det russiske samfunnet har ingen tradisjon for å gjøre slik forskjell på kvinner og menn. Endringene er imidlertid svært komfortable for mennene, ifølge representanten (intervju, juni 2009).

HRW uttaler seg om Ramzan Kadyrovs islamisering av det tsjetsjenske samfunnet ved å vise til at Kadyrov er talsmann for at tsjetsjenske kvinner skal bruke slør (telefonintervju, februar 2009). Caucasian Knot (2007) har skrevet om en russisk lærer og en student som måtte forlate undervisningsrommet på universitetet etter at en inspektør oppdaget at ikke alle de tilstedeværende brukte hodetørklær

#### **4. ENSLIGE KVINNERS POSISJON I SAMFUNNET**

Til tross for tette familieband mellom familiemedlemmer i Tsjetsjenia, er det en del kvinner som lever alene, ifølge en representant for en internasjonal organisasjon i Nord-Kaukasus (intervju, juni 2009). Representanten presiserer at kulturen for en utvidet familie eksisterer, men at båndene ikke lenger er like sterke. Kildene viser til krigene som en mulig forklaring. Familien som enhet fungerer ikke lenger slik at den tar seg av alle og er ikke lenger like mottagelig for å ta seg av enslige familiemedlemmer, dvs. enslige kvinner. Representanten opplyser at alle er seg selv nærmest og at det eksisterer en krigstrøtthet i befolkningen. Mange menn har enten reist fra landet, blitt drept eller forsvunnet, og mange kvinner er alene igjen uten nettverk. Representanten opplyser at enslige kvinner i Nord-Kaukasus mangler beskyttelse og er lett å skade. Familien er sterk så lenge den har en far. Mange familier er uten menn, og kvinner i slike familier har en stor byrde på sine skuldre og er i en sårbar situasjon (intervju, juni 2009).

---

<sup>1</sup> Salafister betegner en ortodoks og fundamentalistisk sunni-islamisk retning. Salafistene ønsker å praktisere islam slik den var på Mohammeds tid (Wikipedia 2009).

En NGO i Groznyj trekker også frem endringene i familiestrukturen og opplyser at tradisjonelt er familiebåndene sterke, både i Tsjetsjenia og Ingusjetia. Kjernefamilien innbefatter onkler, tanter og søskenbarn. Familien bærer et kollektivt ansvar for hverandre. Søsken står tradisjonelt nærmere hverandre enn søskenbarn, og søskenbarn på farens side er nærmere i relasjon enn søskenbarn på morens side. Også representanten for denne organisasjonen viser til at krigen har svekket familie-båndene og splittet folk. Mange har mistet slektningene sine. Myndighetene kan ikke erstatte mangelen på familierelasjoner, og det etableres ikke mekanismer for støtte (intervju, juni 2009).

Representanten for en internasjonal organisasjon i Nord-Kaukasus har tidligere vist til en undersøkelse om kjønnsbasert vold i Tsjetsjenia, Ingusjetia og Dagestan, basert på intervjuer med både kvinner og menn. Undersøkelsen viser at det er en mangel på organisasjoner i området som jobber med kvinnerelaterte problemstillinger. Undersøkelsen viser videre at det er kvinner som utgjør majoriteten av hovedforsørgerne i hele området. I urbane områder i Tsjetsjenia synes det å være mer likhet mellom kjønnene når det gjelder inntektsbringende arbeid, mens det i rurale strøk er kvinnene som bringer inntekter til familien (e-post, februar 2009)

Den samme undersøkelsen viser at de mest sårbare kvinnene er følgende grupper:

- kvinner uten familie
- fattige kvinner
- kvinner uten arbeid
- kvinner uten utdanning
- “vulgar women”

Samtidig kommer det frem i undersøkelsen at de kvinnene som blir vurdert som minst eksponert for vold er kvinner som har mange brødre, kvinner som har penger og kvinner med en sterk posisjon (strong characters). HRW i Moskva opplyser at situasjonen for enslige kvinner i Tsjetsjenia generelt er vanskelig. De er mer utsatt for dårlig behandling og vold. HRW fremhever at denne gruppen ikke har noen til å beskytte seg og at de dermed er mer sårbare enn andre (telefonintervju, februar 2009).

Ifølge HRW må enslige kvinner som er enker kunne bevise at de har vært gift for at de skal kunne bli sosialt respektert. Hvis ikke, vil de være i en sårbar situasjon og deres status i samfunnet vil være lav (telefonintervju, februar 2009).

Ifølge en NGO i Groznyj, er mangel på jobbmuligheter også et forhold som gjør enslige kvinners situasjon ekstra vanskelig. Utdannede kvinner i Tsjetsjenia i dag forblir uten jobb. Det eksisterer ikke jobber for alle. Lønnen for en kvinne er for lav til å kunne forsørge noen. Noen svært få kvinner har høye posisjoner i arbeidslivet. Dette er kvinner som er spesielt ressurssterke (intervju, juni 2009).

Representanten for en internasjonal organisasjon i Nord-Kaukasus opplyser at president Kadyrov for en tid tilbake beordret at alle barnehjem i Tsjetsjenia skulle stenges og at barna skulle føres tilbake til sine slektninger. Dette var for å vise at familiene er sterke enheter og at de tar vare på sine egne. De færreste ønsket å huse slektninger som de knapt hadde hatt kontakt med før. Mangel på bolig og penger gjorde det lite populært å få nok en person å forsørge i husholdningen. Kadyrov

ønsker å gi inntrykk av at familiebandene er like sterke som før, men dette er ifølge organisasjonen ikke tilfelle. Det er nå ett barnehjem i drift i Groznyj. Dette er for de barna som ikke har noen slektninger i live (intervju, juni 2009).

En NGO i Groznyj opplyser at svært mange av familien i Tsjetsjenia er ledet av enslige kvinner. Dette er vanligvis eldre kvinner fra 40 år og oppover. Mennene er døde eller de utfører arbeid i det øvrige Russland (intervju, juni 2009).

## 5. VOLD I HJEMMET OG MULIGHET FOR BISTAND

I en rapport fra 1999 til FN skriver russiske myndigheter: *“Every year, 14 000 Russian women die at the hands of their husband or other relatives.”* Sosiologiske undersøkelser viser at 30 prosent av gifte kvinner i Russland regelmessig blir utsatt for fysisk vold (United Nations 1999, s. 38). FNs rapport er basert på tall for hele Russland, inkludert Tsjetsjenia.

Det er et generelt problem i Russland at tilfeller av vold i hjemmet ikke blir anmeldt og at sakene i liten grad blir straffeforfulgt. U.S. Department of State (2009, s. 64) skriver at i henhold til en undersøkelse fra 2005 motvirker ofte politiet voldsofre fra å innleverer en anmeldelse. I de tilfellene anmeldelse ble levert, ble majoriteten av sakene henlagt grunnet tekniske forhold, eller anmelderen ble henvist til en forsoningsprosess med ønske om fred i familien. Undersøkelsen refererer seg til forhold i hele Den russiske føderasjon. Kvinners tilbakeholdenhet med å anmelde saker har sammenheng med mistillit til politi- og rettsvesen, økonomi, trusler fra ektemannen og det sosiale stigma som er forbundet med å være offer for ektemannens vold. I henhold til Amnesty International (AI) anslår politiet og kvinneorganisasjoner at 75–90 prosent av anmeldelsene om vold, blir trukket tilbake før etterforskning er blitt påbegynt. Russland har ingen lovgivning som spesielt gjelder vold i hjemmet (AI 2005, s. 21).

Ifølge en representant for en internasjonal organisasjon i Nord-Kaukasus viser undersøkelsen om kjønnsbasert vold i Tsjetsjenia, Ingusjetia og Dagestan (tidligere omtalt i kapittel 4) at vold utført av ektefelle/samboer (IPV: Intimate Partner Violence) er den vanligste formen for vold og at kidnapping i forbindelse med bryllup deretter følger (både kvinner og menn ble intervjuet). Den samme undersøkelsen viser at majoriteten av de kvinnene som har blitt intervjuet mener at kvinner i de fleste tilfeller ikke vil anmelde IPV av frykt for skilsmisse og for å miste barna. Det kom videre frem av intervjuene at mannen svært sjelden blir holdt ansvarlig for å ha utøvd vold overfor ektefellen med mindre ektemannens familie insisterer. Intervjuene med mennene viste at hvis en kvinne anmelder ektemannen, risikerer hun å miste barna (e-post, februar 2009).

En representant for en internasjonal organisasjon i Nord-Kaukasus opplyser at hun personlig ikke kjenner til at kvinner har fått brakt saker som omhandler vold opp for rettsapparatet i Tsjetsjenia eller andre steder i Nord-Kaukasus. Representanten viser til Sovjettiden da kvinner var beskyttet av lovverket, i tillegg til at det fantes institusjoner som for eksempel kommunistpartiet som tok seg av problemer knyttet til familielivet. Ifølge den samme representanten vies vold overfor kvinner i dag

langt mindre oppmerksomhet og kvinnene lider mer enn tidligere. Kvinnene er heller ikke bevisst sine rettigheter (e-post, februar 2009).

Representanten for samme organisasjon uttaler i et intervju i juni 2009 at det skal veldig mye til for at en kvinne ville anmelde et forhold om vold i hjemmet. Dette er et tabubelagt område og opplysningene rundt et slikt forhold ville være forbeholdt familien. Representanten uttaler at den vanlige innstillingen blant folk er at de fleste har så mange problemer at denne typen problem aldri ville blitt tatt alvorlig. Hvis en kvinne i det hele tatt skulle gå til anmeldelse av denne typen forhold, ville hun bli avvist med at det finnes verre problemer. Kilden mener politiet ville ha sabotert hele saken.

Representanten opplyser videre at en kvinne i Tsjetjenia ville ikke ha anmeldt et forhold selv om hun har en rett til å gjøre det. Familien ville uansett ha stoppet henne og funnet måter å forhindre at saken ble kjent.

Representanten presiserer nærmere at hvis en kvinne virkelig hadde anmeldt et forhold, så ville politiet uansett ikke ha foretatt seg noe. Heller ikke for en russisk kvinne ville et slikt forhold ha vært enkelt å anmelde, men langt verre for en tsjetsjensk eller ingusjisk kvinne (intervju, juni 2009).

En NGO i Groznyj opplyser at dersom en kvinne kontakter politiet pga. vold i hjemmet, vil ektemannen presse henne til å skille seg. Det er imidlertid svært sjelden at en kvinne vil kontakte politiet i slike situasjoner. Organisasjonen opplyser videre at kvinner ikke har noen reell mulighet til å henvende seg til myndighetene ved vold i hjemmet. Samfunnet i Tsjetsjenia og i Ingusjetia hindrer dette. Den samme NGOen fremhever at bildet i Nord-Kaukasus likevel ikke er helsvart. Det finnes kvinner som forsøker å forbedre sin situasjon gjennom utdanning, økonomi og arbeid (intervju, juni 2009).

Ovennevnte organisasjon opplyser at det ikke finnes krisesentre for kvinner i Tsjetsjenia. Den mener at dersom slike sentre hadde eksistert, så ville det uansett ha vært svært dårlig ansett for en kvinne å oppsøke et slikt sted. NGOen gir imidlertid psykologisk og juridisk hjelp til kvinner sammen med en annen NGO, Sintem. Dersom en kvinne har en sterk familie og slekt, kan disse brukes ved en konflikt. Kvinnens familie vil da forhandle med mannens familie og forhåpentligvis finne en løsning på problemene (intervju, juni 2009).

## **5.1 VOLDTEKT**

Representanten for en internasjonal organisasjon i Nord-Kaukasus opplyser at situasjonen for voldtekts ofre er svært alvorlig, og at voldtekt er et skambelagt tema. Utsettes en kvinne i Tsjetsjenia for voldtekt, vil hun ikke få noen som helst hjelp. Hun vil bli stigmatisert og havne på utsiden av samfunnet dersom voldtekten skulle bli kjent. I henhold til samme kilde er voldtekt et skjult problem i det tsjetsjenske samfunnet.. Videre opplyses det at voldtekt er et tema det ikke snakkes om. Kvinnen vil alltid tape i en slik situasjon, og det er ikke uvanlig at kvinnen sendes bort i slike tilfeller. Familien blir som regel også stigmatisert og isolert hvis en slik hendelse skulle bli kjent. Det er noe mer åpenhet rundt voldtekt av mindreårige. Slike voldtekter setter ikke en familie i samme skambelagte situasjon ettersom mindreårige ikke mistenkeliggjøres slik tilfellet er med kvinner. Familien taper ikke ansikt på samme måte (intervju, juni 2009).

## **6. GIFTEMÅL OG SKILSMISSE**

### **6.1 ALDERSGRENSE**

Den generelle aldersgrensen for inngåelse av ekteskap i Tsjetsjenia, som i Russland for øvrig, er 18 år. Personer som har fylt 16 år, kan inngå ekteskap dersom det er gode grunner for å gjøre det og lokale myndigheter gir tillatelse. I helt spesielle tilfeller kan de lokale myndighetene i Tsjetsjenia gi tillatelse til inngåelse av ekteskap for personer som har fylt 14 år. I det siste tilfellet vil myndighetene som regel kreve samtykke fra foreldrene. Eksempler på slike spesielle tilfeller kan være at kvinnen er gravid (Landinfo 2008).

### **6.2 REGISTRERT EKTESKAP**

Ekteskap er den eneste juridiske samlivsform i Russland og er regulert ved lov. Samboerskap eksisterer i praksis og er jevnt over akseptert, men har ingen betydning juridisk sett (diplomatisk kilde, e-post august 2008). Inngåelse av ekteskap skjer ved registrering hos ZAGS (Bureau of Acts of Civil Status). ZAGS er et statlig organ for registrering av sivilstand. ZAGS registrerer også blant annet fødsel, dødsfall og adopsjon (Landinfo 2008).

### **6.3 MUSLIMSK EKTESKAP**

I Tsjetsjenia er det svært vanlig å gifte seg på muslimsk vis, dvs. å bli viet av en imam. Dette ekteskapet er ikke gyldig etter russisk lov siden ekteskapet ikke er foretatt hos statlig vigselmann, og heller ikke blitt registrert hos ZAGS. For å bli formelt gift, må partene gå til et statlig vigselskontor. De fleste velger å først gifte seg på muslimsk vis hos en imam, for etterpå å få ekteskapet registrert hos en statlig vigselsmann og bli formelt gift. Det er ifølge en internasjonal menneskerettsorganisasjon i Moskva mulig å få ekteskapet registrert etter å ha blitt viet av en imam, selv om kun den ene parten går til ZAGS for å få ekteskapet registrert. En slik handling vil koste 200 – 500 USD avhengig av forholdene i den enkelte sak (e-post, februar 2007).

Ifølge en internasjonal organisasjon i Nord-Kaukasus, kan også en imam vie et par selv om brudgommen ikke er tilstede. Ved fravær er det vanligvis brudgommen som er fraværende. Ifølge sharia-lovgivning må kvinnen være til stede ved ekteskapsinngåelse. Representanten opplyser videre at det er svært vanlig i Tsjetsjenia at et ektepar kun har blitt viet av en imam og at de ikke har fått ekteskapet lovlig registrert. Registreringen skjer først hvis det er behov for å få det gjort. Mange ønsker å få ekteskapet registrert når de får barn (e-post, mai 2009).

Ifølge adat må en etnisk tsjetsjensk kvinne gifte seg med en etnisk tsjetsjensk mann. En tsjetsjensk kvinne må gifte seg med en muslim. Ekteskap mellom en etnisk tsjetsjensk kvinne og en etnisk ingusjisk mann er ikke helt uvanlig da begge er muslimer og etnisk sett står hverandre svært nær. Ekteskap mellom en etnisk tsjetsjensk kvinne og en etnisk russer er i dag høyst uvanlig og blir fordømt av omgivelsene. En etnisk tsjetsjensk mann står noe friere til å gifte seg med en ikke-

muslim. Her betyr religionen mindre, men kvinnen kan ikke være ateist. Men også etnisk tsjetsjenske menn holder seg stort sett til “sine egne” (Landinfo 2008).<sup>2</sup>

## 6.4 BRUDEROV

Brudero er en gammel skikk som praktiseres i Ingusjetia og i Tsjetsjenia. I Sovjet-tiden lå tradisjonen nede, men brudero har blitt vanligere igjen etter Sovjetunionens fall. Brudero er enda mer utbredt i Ingusjetia enn i Tsjetsjenia, ifølge en representant for en internasjonal organisasjon i Nord-Kaukasus (intervju, juni 2009). Brudero går ut på at en mann og hans medhjelpere kidnapper en kvinne i den hensikt at hun skal gifte seg med ham. En vanlig måte å arrangere brudero på er at kvinnen blir tvunget inn i en bil og kjørt av sted av brudgommens hjelpere. Deretter blir kvinnen (den vordende brud) brakt til brudgommens slektninger eller venner. Her blir hun forsøkt overtalt, evt. tvunget, til å gi sitt samtykke til å gifte seg. En delegasjon av eldre folk oppsøker kvinnens foreldre og forsøker å formalisere en slags avtale (IWPR 2003). Dersom kvinnen ikke klarer å rømme, eller blir frigitt innen neste morgen, synes sjansene for å unngå å bli tvangsgiftet å være små. Grunnen til dette er at dersom en ugift kvinne tilbringer natten i en manns hus, regnes hun som hans hustru (Armstrong 2008).

HRW opplyser at brudero ikke alltid skjer ved tvang. Svært ofte foregår brudero der både kvinnen og mannen ønsker ekteskap og der de respektive familiene er imot giftemålet. Bruderoet “arrangeres” dermed av de to partene selv og skjer ikke mot brudens vilje. I de tilfellene der kvinnen ikke selv ønsker ekteskap, kan det være brudgommens familie som står bak arrangementen av bruderoet (e-post, februar 2009)

Også en representant for en internasjonal organisasjon opplyser at brudekidnapping både kan være arrangert (frivillig) og at det kan skje ved reell kidnapping, ved tvang. “Frivillig kidnapping” skjer der kvinne og mann er enige om at de ønsker å gifte seg, og velger såkalt symbolsk kidnapping. Hvis en kvinner imot ekteskapet, kan vordende ektemanns familie kidnappe henne og overtale hennes familie til å gå med på ekteskapet. Ofte skjer dette ved å betale brudens familie eller via rådslagning gjennom eldre personer. Situasjonen løses internt. Får ektemannens familie sin vilje igjennom, tvinges bruden til ekteskap via brudekidnapping. Brudekidnapping ender vanligvis med at kvinnen gifter seg med mannen. Vanligvis har ikke kvinnen noe valg (e-post, februar 2009; intervju, juni 2009).

Det finnes ingen pålitelig statistikk over antall brudero i Ingusjetia og Tsjetsjenia, men det antas at omtrent halvparten av alle giftemål som inngås starter med brudero (Armstrong 2008).

En NGO i Groznyj, som gir psykologisk og juridisk hjelp til kvinner, opplyser at av 200 saker som har blitt brakt til organisasjonen siste år, gjelder 41 saker tvangsgifte og brudero (intervju, juni 2009). Organisasjonen opplyser at brudekidnapping kan føre til svært farlige situasjoner hvis kvinnen nekter å gifte seg og drar hjem til sin egen familie. Er “brudgommen” ansatt i et sikkerhetsorgan blir situasjonen ekstra tilspisset. Organisasjonen forteller om tilfeller der flere involverte har vært ansatt i sikkerhetsorganer og forholdet har endt med drap på begge sider. Ved en slik

---

<sup>2</sup> Om egne bryllupsritualer, se Landinfo 2008.

konflikt presses kvinnen med drap på sine slektninger dersom hun ikke samtykker til ekteskap. Det ender da ofte med at kvinnen ofrer seg. Slike ekstreme tilfeller forekommer imidlertid sjelden, ifølge NGOen. Situasjonen er avhengig av kvinnens slekt (intervju, juni 2009).

## **6.5 TVANGSEKTESKAP**

En representant for en internasjonal organisasjon i Nord-Kaukasus opplyser at tvangsekteskap uten et forutgående bruderov også forekommer. Tvangsekteskap arrangeres vanligvis av foreldre og slektninger til både brud og brudgom, men først og fremst brudens familie. Representanten opplyser at kvinnen er mer sårbar enn mannen og er under sterkere påvirkning fra foreldrene. Foreldrene bestemmer og kvinnen må adlyde dem. Det kan også være tilfeller der det er ektemannens foreldre og hans familie som står bak. Representanten opplyser videre at tvangsekteskap forekommer hyppigere blant de med lavere utdanning. Tvangsekteskap forekommer imidlertid både i byene og i landsbyene. Mange fra landsbygda har flyttet inn til Groznyj den senere tid og Groznyjs befolkning er derfor endret. Mange av de urbane velutdannede forlot Groznyj for flere år tilbake (e-post, februar 2009).

## **6.6 ANMELDELSER AV BRUDEROV OG TVANGSEKTESKAP**

Formelt sett er bruderov straffbart. Den føderale straffelovens paragraf 126 setter en straff opp til 8 (10) år for bruderov. Samtidig sier straffeloven at dersom kidnapperen frivillig løslater kvinnen, og han ikke har begått andre kriminelle handlinger, vil han ikke bli straffeforfulgt (Criminal Code 1996).

I praksis blir brudekidnappere ikke straffet etter loven. En representant for en internasjonal organisasjon i Nord-Kaukasus opplyser at politiet aldri eller svært sjeldent kontaktes i saker som gjelder bruderov eller tvangsgifting. Slike forhold er familieanliggende. Hvis det skulle være slik at saken har blitt til en offentlig sak, kan offeret kontakte politiet. Ifølge den samme representanten vil politiets etterforskning være svært overfladisk og motparten kan få saken avsluttet via bestikkelser (e-post februar 2009).

## **6.7 SKILSMISSE**

Skilsmisseprosenten i Tsjetsjenia er svært lav sammenlignet med øvrige Russland. I 2007 ble det inngått 14 386 ekteskap. Samme år ble det registrert 626 skilsmisser. Skilsmisseraten er 0,5 pr 1000 innbygger. I Russland totalt er skilsmissetallet 543 av 1000 ekteskap, over 50% (GKS u.å.). Generell oppfatning av det lave skilsmissetallet er vekten på det tradisjonelle familiemønsteret i det tsjetsjenske samfunnet. Tilsvarende familieverdier finnes i Ingusjetia og i Dagestan.

En representant for en internasjonal organisasjon i Nord-Kaukasus opplyser at kvinner som er skilt har vanskeligheter med å gifte seg på nytt. Representanten bruker uttrykket om at kvinnen er "merket". Mange menn ønsker ikke å gifte seg med en kvinne som har vært gift tidligere. Spesielt hvis kvinnen har barna boende hos seg vil det være så og si umulig å gifte seg på nytt. En skilt kvinne uten barn vil lettere kunne gifte seg på nytt (intervju, juni 2009).

## 7. BARNEFORDELING ETTER SKILSMISSE/DØD

Tsjetsjenia og Ingusjetia lever etter sharia-lovgivning og adat. Tradisjonelt har det vært mannen som etter en skilsmisse har fått den daglige omsorgen for barna (Armstrong 2008). En representant for en internasjonal organisasjon i Nord-Kaukasus bekrefter at barna vanligvis blir værende hos faren og hans familie etter en skilsmisse. Representanten uttaler at spesielt i Tsjetsjenia er det strengt bestemt at barna skal bli boende hos faren og eventuell stemor etter en skilsmisse. I Ingusjetia er det imidlertid flere eksempler på at barna blir boende hos moren, også etter en skilsmisse. Kvinnen vil da ikke gifte seg på nytt (intervju, juni 2009).

Ved dødsfall, er det vanligere at barna blir boende sammen med moren. Er moren imidlertid ung, kan mannens foreldre ta over barna slik at moren kan ha en sjanse til å gifte seg på nytt. Hvis faren senere dør, kan moren forsøke å få barna tilbake (intervju, juni 2009).

Ifølge en NGO i Groznyj, er det vanskelig for en enke å få arv etter mannen. Ved mannens bortgang er det ulike scenarier, avhengig av den enkelte sak. Dersom en kvinne med barn blir enke og svigerforeldrene hennes er velstående, krever de ansvaret for barna. Hun etterlater derfor barna hos dem. I slike saker er det vanskelig å gå til retten for å få omsorgen for barna. Det er sjelden at kvinnen etterlates med barna. Dette er ifølge NGOen, typisk for tsjetsjensk adat; kvinner frarøves arv og omsorg for barna. Er det unge enker med barn, går barna til mannens familie og kvinnen er fri til å gifte seg på nytt. Det finnes også eksempler der enken bor sammen med barna hos svigerforeldrene (intervju, juni 2009).

Den samme kilden opplyser at i de tilfellene kvinnen må gi fra seg barna til ektefellens familie, returnerer kvinnen tilbake til sine slektninger. Da er de på nytt forsørget og kontrollert av sine egne. Disse kvinnene kan ikke ha egen jobb. De er i en vanskelig situasjon, både sosialt og moralsk (intervju, juni 2009).

Den ovennevnte NGOen opplyser videre at enker med barn har høyere status enn skilte kvinner i Tsjetsjenia og Ingusjetia. En enke blir straks spurt av slektningene om hun vil bli blant barna, eller om hun vil begynne på nytt. En skilt kvinne returnerer straks til slektningene, og har mindre frihet enn en enke. Hvis hun har barn blir hun bedt av foreldrene om å etterlate barna hos svigerforeldrene. Organisasjonen opplyser at disse reglene og dette presset fungerer i alle familier (intervju, juni 2009).

Ifølge den samme NGOen forblir barna med faren og deres eventuelle nye stemor ved skilsmisse. Enkelte kvinner forsøker å gå rettens vei for å få beholde barna. Kvinnen må da ha full støtte fra sine foreldre (intervju, juni 2009).

## 8. REFERANSER

### Skriftlige kilder

- Abubakarov, S. (2007, 21. november). Teachers and girl-students without headscarves are expelled from Chechen higher schools. *Caucasian Knot*. Tilgjengelig fra <http://www.eng.kavkaz-uzel.ru/articles/6671> [lastet ned 30. november 2009]
- Amnesty International (AI) (2005, 14. desember). *Nowhere to turn to. Violence against woman in the family*. London: AI. Tilgjengelig fra <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR46/056/2005/en/cd2318aa-d47e-11dd-8743-d305bea2b2c7/eur460562005en.html> [lastet ned 30. november 2009]
- Armstrong, J. (2008, 26. april). Rage or Romance? *Globe and mail update*. Tilgjengelig fra <http://www.theglobeandmail.com/servlet/story/RTGAM.20080424.wbrides04262/BNStory/Front/home/?pageRequested=all> [Lastet ned 30. november 2009]
- Bakken, A. (2009, 8. mars). Aksepterer æresdrap. *Aftenposten*. Tilgjengelig fra <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/article2965694.ece> [lastet ned 30. november 2009]
- Berry, L. (2009, 2. mars). Chechen leader imposes strict Islamic code. *International Herald Tribune*. Tilgjengelig fra [http://www.nytimes.com/2009/03/02/world/europe/02iht-chechen.4.20541553.html?\\_r=1](http://www.nytimes.com/2009/03/02/world/europe/02iht-chechen.4.20541553.html?_r=1) [lastet ned 30. november 2009]
- [Criminal Code] (1996, 13. juni). *The Criminal Code of the Russian Federation No. 63-FZ of June 13, 1996*. Moskva: Statsdumaen. Tilgjengelig fra <https://www.unodc.org/tldb/showDocument.do?documentUid=8546> [lastet ned 30. november 2009]
- GKS, dvs. Federal'naja Sluzjba Gosudarstvennoj Statistiki [Den føderale tjenesten for statlig statistikk] (u.å). 1.12. *Braki i razvody po subbektam Rossijskoj Federatsii [Ekteskap og skilsmisser fordelt på regioner i Den russiske føderasjon]*. Tilgjengelig fra [http://www.gks.ru/bgd/regl/B08\\_69/IssWWW.exe/Stg/01-12.htm](http://www.gks.ru/bgd/regl/B08_69/IssWWW.exe/Stg/01-12.htm) [lastet ned 30. november 2009]
- Khalmukhamedov, A. (2000). *How to return to normality in Chechnya*. Stockholm: CA&CC Press. Tilgjengelig fra <http://www.ca-c.org/dataeng/bk02.03.khalm.shtml> [lastet ned 30. november 2009]
- Landinfo (2008, 1. oktober). *Tsjetsjenia – ekteskap og kvinnens stilling*. Oslo: Landinfo.
- United Nations (UN) Committee on the Elimination of Discrimination against Women (1999, 3. mars). *Consideration of reports submitted by states parties under article 18 of the Convention on the Elimination of all forms of discrimination against women. Fifth periodic reports of States parties. Russian*

Federation. Tilgjengelig fra <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/cedaw26/usr5.pdf> [lastet ned 30. november 2009]

- U.S. Department of State (2008, 25. februar). *Country Report on Human rights Practices – 2008. Russia*. Washington, DC: U.S Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2008/eur/119101.htm> [lastet ned 30. november 2009]
- Vazayeva, A. & Uzhakhova, K. (2003, 4. juli). Chechen bride snatching on the rise. *IWPR*. Tilgjengelig fra [http://www.iwpr.net/?p=crs&s=f&o=160314&apc\\_state=henicrs2003](http://www.iwpr.net/?p=crs&s=f&o=160314&apc_state=henicrs2003) [Lastet ned 30. november 2009]
- Wikipedia (u.å). *Salafisme*. Wikipedia. Tilgjengelig fra <http://da.wikipedia.org/wiki/Salafisme> [lastet ned 30. november 2009]

### Muntlige kilder

- Diplomatisk kilde. E-post august 2008.
- Human Rights Watch i Moskva. Telefonintervju, februar 2009.
- Internasjonal menneskerettighetsorganisasjon i Moskva. E-post 2007.
- Internasjonal organisasjon i Nord-Kaukasus. E-post februar 2009 og intervju juni 2009.
- Internasjonal humanitær organisasjon i Vladikavkaz. Intervju juni 2009.
- NGO i Groznyj. Intervju juni 2009.